

UPOZNAVANJE SA POSTOJEĆIM SYSTEMIMA VREDNOVANJA NAUČNOG RADA: PRIMJER CEON-A

Siniša Subotić, PhD (sinisasub@gmail.com)

Naučna evaluacija u kratkim crtama

- ◎ **Scijentometrija** (a.k.a. naučna evaluacija) = disciplina koja se bavi mjerenjem i analizom (učinka) nauke, tehnologije i inovacija.
- ◎ **Naučni časopisi** = primarno „oruđe diseminacije“ naučnih saznanja u većini naučnih disciplina.
- ◎ Samim tim, glavni predmet bavljenja scijentometrije jesu naučni časopisi.

Naučna evaluacija u kratkim crtama

- Primarni (iako ne jedini i ne bez kritike) mehanizam evaluacije časopisa jesu **pokazatelji citiranosti.**
- Ali, moraju se uvažavati i stvari poput:
 - Izdavačkih standarda;
 - Samog sadržaja (eng. Editorial content);
 - Internacionalnosti opusa autora itd.

Naučna evaluacija u kratkim crtama

- ⦿ **Citatni pokazatelji** = svjetski zlatni standard
- ⦿ Nisu savršena, ali su „najbolja dostupna“ alatka.
- ⦿ Međutim, nije dovoljno „samo brojati citate ili radove“.
- ⦿ Važno: uvažavati specifičnosti individualnih naučnih disciplina.
- ⦿ Naučna evaluacija = kontinuiran proces
- ⦿ Dodatni problem: fabrikacija citata
 - Primjer: dva predatorska sarajevska časopisa!

Naučna evaluacija – problem *regionalne nauke*

- ⦿ Problem evaluacije tzv. *regionalne nauke* i *regionalnih časopisa*.
- ⦿ O *regionalnoj nauci* govorimo kada „naučnici i mislioci izvještavaju o poljoprivrednim, klimatskim, socijalnim, ekonomskim i drugim lokalno-specifičnim izazovima s kojima se suočavaju neka nacija ili region“ (Scolarone Thompson Reuters, 2012, p. 5).
- ⦿ U širem smislu, uključuje i časopise koji se ne bave samo regionalnim temama, ali izlaze „lokalno“ i tipično na neengleskim jezicima.
- ⦿ Problemi: 1) niža (citatna) relevantnost inostranoj publici, 2) kvalitet
- ⦿ Rješenje ne leži u „većem uključivanju“ u referentne baze i indekse.
- ⦿ Više u : Subotić i Šipka (2015)

Stanje u Republici Srpskoj

- U BiH trenutno postoje 202 naučna časopisa.
- Jedan uključen u WoS
 - Iz Federacije (Sarajevo): „Bosnian Journal of Basic Medical Sciences“ (za 2013. godinu: 187 citata, IF=0.413)
- 11 uključeno u Scopus
- Samo jedan iz Republike Srpske („Electronics“).
 - Republika Srpska: samo dno regiona (Jugoistočne Evrope), sa Albanijom, Kosovom, Crnom Gorom i Moldavijom.

Stanje u Republici Srpskoj

- Prema podacima s početka 2014. godine (Subotić, 2014):
 - Često samo usputno pominjanje časopisa na web stranicama svojih izdavača i samo na polovini od dostupnih stranica bilo je moguće preuzeti sve brojeve.
 - Većina časopisa, kada i arhivira vlastite brojeve, ne vrši razdvajanje po člancima.
 - Prezentacije časopisa uglavnom nezadovoljavajuće (nekompletni ili netačni podaci o uredništvima, u trećini slučajeva i bez uputstva autorima, odnosno bez opisa tematskog fokusa itd.).
 - Samo pola časopisa vidljivo na Google Scholaru.

CEON-ov model

- ⦿ Kako popraviti situaciju?
- ⦿ CEON-ov pristup (korišten u Srbiji):
- ⦿ **Citatni pokazatelji zasnovani na nacionalnim podacima** (sa korespondentnim nacionalnim citatnim indeksom), što rezultuje tzv. *nacionalnim impakt faktorima*.
- Nisu zamjena, već komplement „internacionalnom impakt faktor“ (IF).
 - Što je, uostalom, originalna ideja i samog tvorca IF-a, E. Garfielda.

CEON-ov model

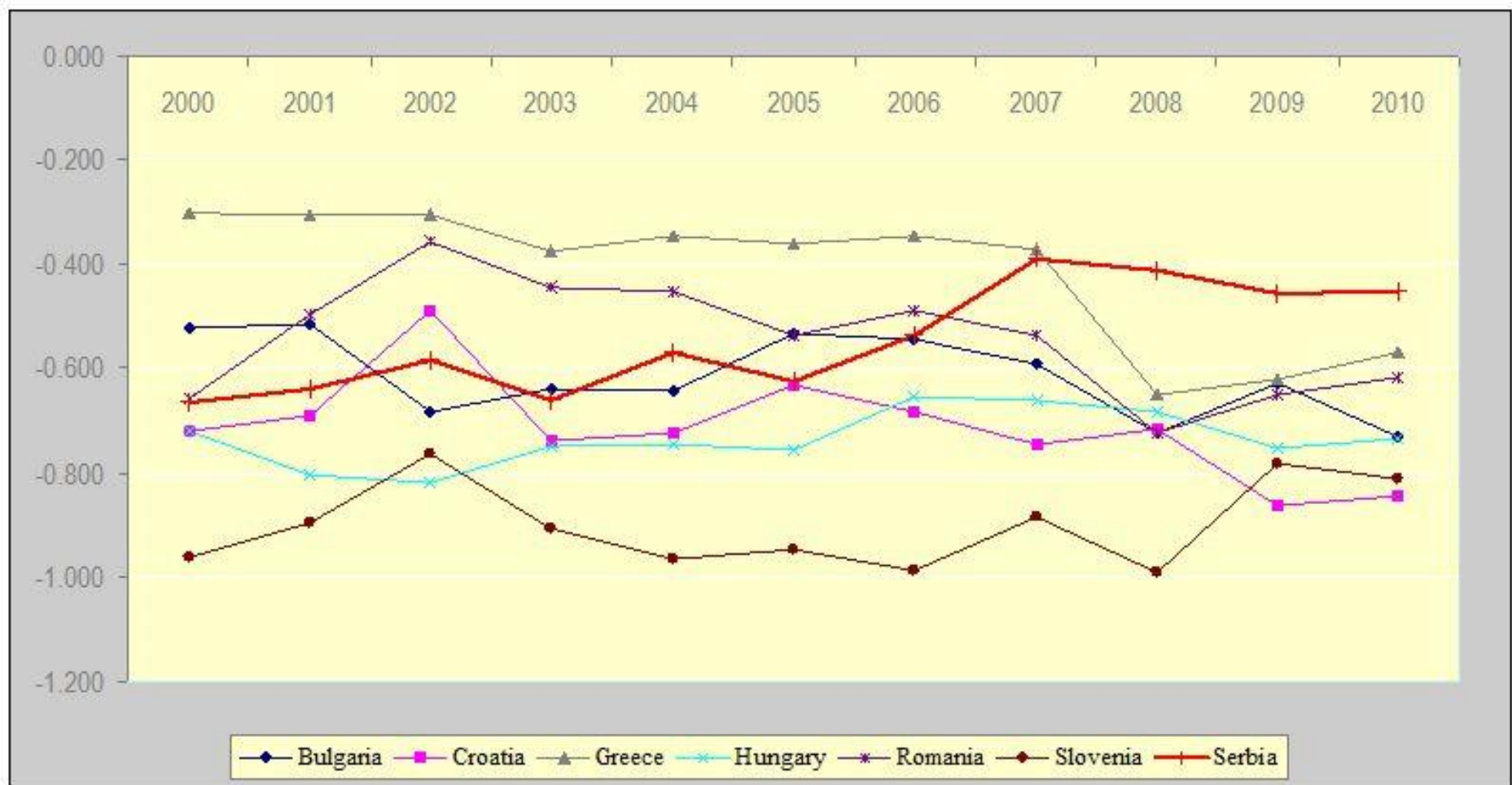
- ◎ Praćenje tzv. **indikatora bibliometrijskog kvaliteta (IBK)** časopisa, kao što su:
 - Formalna opremljenost časopisa (naslov, rezime i ključne riječi na engleskom, DOI, datumi prijema i prihvatanja rukopisa, kontakt informacije autora, poštovanje citatnih standarda itd.);
 - Omjer članak na engleskom;
 - Broj referenci;
 - Starost referenci;
 - Omjer internacionalnih referenci;
 - Omjer časopisnih referenci (tj. omjer časopisnih u odnosu na refernce iz monografija);
 - Omjer internacionalnih autora itd.

CEON-ov model

- ⦿ Pretpostavka: IBK nisu samo „odijelo koje ne čini čovjeka“, već da su funkcionalno povezani sa „suštinskim kvalitetom“ naučnih radova.
- ⦿ Implikacija: postupnim poboljšanjem IBK dolazi do povećanja drugih markera kvaliteta, uključujući i impakt.
- ⦿ Konkretno, za časopise iz Srbije, većina IBK je značajno rasla iz godine u godinu.
- ⦿ A tako je rastao i impakt časopisa iz Srbije u odnosu na region.

CEON-ov model

- Ilustracija rasta impakta Srbije (Šipka, 2012)

CEON-ov model

- IBK su mjereni iz godine u godinu i prezentovani u okviru tzv. *Bibliometrijskog izvještaja o časopisima*, a uredništva su takve povratne informacije koristila za direktno poboljšanje svog rada.
- Izvještaj je uključivao i nacionalne citatne pokazatelje (generisane iz nacionalnog citatnog indeksa: SCIndeks).
- **Nacionalni citatni pokazatelji i IBK su korišteni kao osnova za preliminarno kategorisanje časopisa.**
- Kompletan ovaj posao, uključujući i razvoj infrastrukture, obavljao je CEON.

CEON-ov model

- ⦿ Aktivna komunikacija između uredništava časopisa i CEON-a.
- ⦿ CEON: „virtuelni opservatorijum“, sa svega 4-5 stalno zaposlenih, više saradnika i volontera.
- ⦿ Posao obavlja multidisciplinarni tim visoko obučениh analitičara (različitih nivoa formalnog obrazovanja).

CEON-ov model: prednosti za Republiku Srpsku

◎ **Prednosti CEON modela za potencijalnu aplikaciju u Republici Srpskoj:**

- Provjerena efikasnost;
- Niska cijena;
- Mogućnost lakog dobijanja postojeće infrastrukture u „outsourcing“ modu i njene brze adaptacije
- Spremnost CEON-a na saradnju.

CEON-ov model: potencijalni nedostaci

- ⦿ **Potencijalni nedostaci CEON-ovog modela (sa osvrtom na kontekst Republike Srpske):**
- ⦿ Moguća kontraproduktivnost nacionalnog citatnog indeksa i parametara.
 - **Moguće rješenje:**
 - Fokus ne samo na nacionalni, već i regionalni naučni prostor.
 - Ovo je već sada norma (2011-2012 WoS podaci): autori iz BiH u cjelini objavljuju čak 76% svojih ukupnih WoS kolaboracijskih radova sa autorima iz zemalja Jugoistočne Evrope.
 - Od toga je čak 42% sa Srbijom, a od toga je u oko 70% slučajeva bar jedan autor iz Republike Srpske.
 - Regionalna infrastruktura postoji!

CEON-ov model: potencijalni nedostaci

- Republika Srpska ne raspolaže obučenim kadrom koji bi mogao obavljati navedene zadatke.
 - Moguće rješenje:
 - Partnerski sporazum sa CEON-om i outsourcing, uz simultani ubrzani trening manjeg lokalnog tima.
 - Outsourcing bi naročito smanjio troškove i u kadrovskom pogledu, jer bi onda sve moglo funkcionisati sa relativno malim brojem ljudi.

CEON-ov model: potencijalni nedostaci

- Republika Srpska nalazi se u „**preevaluativnom stadijumu**“ i lošijoj startnoj poziciji od Srbije i mogao bi se očekivati veći „otpor“ iz određenih akademskih krugova.
- Moguće rješenje:
 - Postupnost, prelazni periodi i isključivi inicijalni fokus na naučne časopise i pozitivno potkrepljenje.
 - Što prije uvesti naučnu evaluaciju kao kategoriju i oformiti Centar → rad na „podizanju nivoa svijesti“ i „popravljanju stanja“ → postupno „zatezanje standarda“.
 - S ovim problemima su se susrele i druge zemlje i znamo kako ga riješiti.

Generalne sugestije

- ⦿ Idealna forma budućeg Centra: „virtuelni centar“
- ⦿ Važan preduslov (svjetska praksa): nezavisnost od ministarstva, univerziteta itd.
- ⦿ Ali: partnerstvo i „podjela uloga“!
- ⦿ Konflikt interesa: članovi evaluativnih tijela ne bi smjeli biti članovi redakcija časopisa iz zemlje.
- ⦿ Promotivna uloga: evaluativna je preduslov!

Hvala na pažnji!